

פרד"ס לשולחן שבד

אוצרות גזוים מגאונותם וחדיפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוטט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

גלין 612 - שנה י"ב - כל הזכויות שמורות ©

שב"ק פרשת וירא תשפ"ו

אברהם הכין סעודה תשעה אנשים

שלוש סאים קמח סולת (יח ו) יש לדקדק מדוע אמר לשרה לעשות דוקא שיעור שלש סאים קמח.

ויש לפרש שהנה בתוס' בשבת (טו. דה, שמאי) כתבו בשם הירושלמי שבאיפה יש ג' סאין שזה ט' עומרים ונמצא שהכין אברהם ט' עומרים שזה סעודה לט' אנשים כדמצינו במן שירד עומר לגולגולת.

ובאותה סעודה שעשה לשלשת המלאכים אכלו נמי אברהם ובני ביתו דהם אברהם שרה ישמעאל ואליעזר ובמסכת סופרים (פכ"א ה"ט) איתא עוג זה אליעזר ואצל עוג כתבו בפרשת דברים "הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברב בני עמון תשע אמות ארכה" ובגמ' עירובין (מח) איתא דמידת אדם רגיל היא ג' אמה נמצא שעוג היה פי שלש מאדם רגיל וא"כ אף שיעור אכילתו כשלשה בני אדם.

נמצא א"כ שהוצרכו להכין סעודה לתשעה אנשים הלה המה שלשה מלאכים אליעזר הוא עוג שנחשב כשלשה אנשים אברהם שרה וישמעאל.

אור תורה לגה"ק
מאוסטרובצה

מדוע אפתה שרה ט' סאים

שלוש סאים קמח (יח ו) במדרש רבה (פמ"ח) איתא ר' אביתר אמר תשע סאים אפתה עיי"ש, וצריך טעם מדוע אפתה דוקא שיעור זה.

ויש לפרש, הרמב"ן כתב שבני ביתו של אברהם אכלו עמהם לכבודם ובפר' לך לך כתוב שבני ביתו של אברהם היו שלש מאות ושמנונה עשר איש וזה מלבד אליעזר ע"פ מאי דאיתא בפרקי דר"א (פס"ז) ובמס' סופרים (פכ"א) שאליעזר זה עוג וא"כ אינו מילידי ביתו, הרי שהיו שייט איש הוסף עליהם את ישמעאל את אברהם ואת שלשת המלאכים הרי יחדיו שכ"ד איש שהיו באותה סעודה.

כתוב בטור (או"ח סי' ת"ט) דשיעור ביצה הוא ד' ביצים כשיטת ר"ש בעירובין (פב) עיי"ש, והנה בקב יש ד' לוג ובלוג יש ששה ביצים נמצא שבקב יש כ"ד ביצים שזה סעודה ל' אנשים ד' ביצים לאדם ובסאה שיש ששה קבים א"כ בסאה יש סעודה לשלושים ושש איש.

ובתשעה סאין יש ט' פעמים סעודות לל"ז איש שזה שכ"ד איש, ונמצא שעשתה שרה שיעור סעודה בדיוק למנין האנשים שהיו עמהם באותה הסעודה.

אור תורה לגה"ק
מאוסטרובצה

אימתי חזר להיות לשרה אורח כנשים והאם נטמאה על ידה העיסה

ויקח חמאה וגו' (יח ח) פרש"י ומקורו מהגמ' ב"מ (פז.), ולחם לא הביא לפי שפירסה שרה נדה שחזר להיות לה ארח כנשים אותו היום ונטמאה העיסה.

הקשה הרא"ם א"כ שנטמאה העיסה כי חזר להיות לשרה ארח כנשים וראתה דם נדה מדוע שרה צחקה כשבישרו לה שתלד בן הרי ממה שלפתע חזר להיות לה דם נדה צריכה להבין שהצדק עמהם וראויה לילד.

ויש ליישב שבאמת כאשר ישבו המלאכים לאכול אצלם עדיין לא ראתה שרה דם לכן צחקה ואמרה אחרי בלותי עדנה תהיה לי ורק שהמלאכים ידעו שבאותו היום תראה שרה דם נדה והרי דם נדה מטמא מעת לעת א"כ כבר כעת קודם שראתה מטמאה מחמת הדם שכבר נעקר ממקומו ואמרו לאברהם שנטמא הלחם לכן אברהם לא הביאו.

ואע"ג שמבואר בפ"ק דנדה שזקנה שראתה דם נדה דיה שעתה כלו' מטמאה רק מעת שראתה ולא מעת לעת כלו' מיום קודם כאן י"ל שכיון שחזרה לנערותה תו אינה צוקנה אלא כנערה שנטמאה מעת לעת.

ובזה יש ליישב דקדוק נפלא דרש"י מפרש שאברהם היה אוכל חולין בטהרה כלו' שאכל חולין על טהרת קודש וקשה מדוע הוצרך לזה הלא אף אם יפרש שהיה אוכל חולין על טהרת תרומה הדין שאינו יכול לאכול עיסה שנטמאה במגע נדה, ולהנ"ל י"ל דמסקנת הגמ' בנדה (ו:) דחולין שנעשו על טהרת תרומה לא נטמאים במעת לעת של נדה אבל חולין שנעשו על טהרת קודש נטמאים במעת לעת, ולפי"ז אתי שפיר שהרי מה שהעיסה נטמאה היה רק מכח מעת לעת שהרי בעת שנגעה בעיסה לא ראתה דם נדה רק היה זה תוך מעל"ע וא"כ אם היתה העיסה חולין שנעשו על טהרת תרומה לא היו נטמאים ובהכרח שהיה אברהם אוכל חולין כחולין שנעשו על טהרת הקודש לכן נטמאו ע"י המעת לעת של שרה.

(א.ה- ועי' בערוך לנר שמיישב עפי"ז דבר נוסף שבמדרש יש דעה שחולקת על אפרים מקשה וסוברת שאף לחם הביא להם אברהם ולא טרח הכתוב לומר זאת דזה פשיטא, וצריך להבין במה נחלקו.

ולהנ"ל י"ל דתוס' בחגיגה וכן הרמב"ן בנדה מייתו שלדעת לישנא קמא דר' הונא בגמ' שם אין מעת לעת שבנדה מטמא אלא קודש עצמו ואינו מטמא חולין שנעשו על טהרת הקודש, וי"ל דכך דעת רבנן ולפי"ז שרה לא טימאה כלל את העיסה דהעיסה היתה רק חולין שנעשו על טהרת הקודש ולא קודש עצמו וכיון שכשנגעה בה עדיין לא ראתה דם אלא היתה תוך מעת לעת של הראיית דם א"כ לא טימאה העיסה והביא להם אברהם הלחם ואילו אפרים מקשה ס"ל כמסקנת הגמ' שמעל"ע מטמאה אף חולין שנעשו על טהרת הקודש).

חידושי אגדות למהרש"א
וערוך לנר (נדה ו:)

הטעם שלא ביקש אברהם על פחות מעשרה צדיקים

אולי ימצאון שם עשרה (יח לב) במדרש רבה (מט-יג) איתא למה ביקש אברהם אולי ימצאו שם עשרה ולא ביקש על פחות מעשרה כדי כניסה לכולם, והוא תימה.

ויש לפרש דאיתא בגמ' כשירד משה מההר בחטא העגל פגע בשני מלאכי חבלה אף וחימה נגד חמה עמד כלו' ניצחו ונגד אף

ביקש מהקב"ה, הרי שאין בכח צדיק לעמוד בפני שני מלאכים אלא בפני אחד.

ובהפיכת סדום כתוב "כי משחיתים אנחנו כו'" לשון רבים והיינו שהיו ב' מלאכים וא"כ כדי לעמוד מולם צריך ב' צדיקים והצדיק גובר רק על מלאך אחד.

ובסדום נהפכו ה' עיירות כמבואר בפסוק סדום ועמורה ואדמה וצבויים וצוער וא"כ בכל עיר שמגיעים המלאכים בעי' ב' צדיקים והרי יחדיו עשרה צדיקים וא"א פחות דאז לא יעמדו בכל מקום כנגד ב' המלאכים.

וזו כוונת המדרש שהטעם שביקש אברהם עשרה צדיקים ולא פחות הוא "כדי כניסה לכולם" ר"ל שכדי לגבור על כניסת המלאכים לכל הה' עיירות צריך לכה"פ עשרה צדיקים.

מים יחזקאל

טעם לאות יו"ד שבשמו של יצחק

צחק עשה לי אלוקים כל השומע יצחק לי (כא ו) נראה לפרש הפסוק ובהקדם.

רש"י (יז-יט) כתב שיצחק הוא ר"ת י - עשרה נסיונות, צ - ששרה היתה בת צ' בלידתה, ח - יצחק נימול בן ח' ימים, ק - אברהם היה ק' בלידת יצחק.

ויש לתמוה דהניחא אותיות צחק היו בלידת יצחק שהיתה בת צ' ואברהם בן ק' וידעו שימול ליום השמיני כדאמר הקב"ה לאברהם כשהבטיח לו שיוליד בן אך ה' עדיין לא היתה קיימת שעדיין לא התנסה אברהם בכל העשרה נסיונות, והניחא אברהם עצמו ידע בנבואה שיתנסה ב' נסיונות אך אנשי העולם לא ידעו זאת ומה יאמרו על האות י' שבשמו.

וי"ל ע"פ מה דאיתא במדרש הגדול (כא-ו) שהאות י' משמה של שרה ניטלה ממנה וניתנה ליצחק (א.ה.) לא כדברי המדרש שניתנה (ליהושע) ושפיר דאותיות צחק מרמזות למה שפרש"י והאות י' שעדיין אינה מרמזת לנסיונות נלקחה משרה.

ובזה יש לפרש הפסוק שאמרה שרה "צחק עשה לי אלוקים" ר"ל הטעם של אותיות צחק כבר עשה לי אלוקים שהרי כבר ידעו שכשיצחק יוולד תהיה היא בת צ' ואברהם בן ק' ויצחק ימול ביום הח' אך "כל השומע יצחק" ר"ל האנשים שלא ידועים שעתיד אברהם לעבור י' נסיונות ממילא כשישמעו ששמו יצחק לא יבינו מנין נוספה לו ה', ולזה שמסיימת "לי" שידעו שהאות י' נוספה משלי.

מים יחזקאל

מידה כנגד מידה בקריעת ים סוף כנגד בקיעת עצי עולה

ויבקע עצי עולה ויקם וילך (כב ג) במדרש רבה (סוף פר נה) איתא בזכות אברהם אני בוקע לכם את הים כו' שנאמר ויבקע עצי עולה ואומר ויבקעו המים.

יש להבין מה מידה כנגד מידה יש בכך שבגלל בקיעת עצי העולה נקרע הים לישראל.

ויש לפרש שהוקשה למדרש מאחר ואמר הקב"ה לאברהם להעלות את יצחק לעולה בארץ המוריה מדוע טרח אברהם לבקע עצים במקומו ולקחתם עמו ולא ביקע עצים בהר המוריה במקום שבו הוצרך להם למזבח.

ויש ליישב שהרי אברהם ידע שיצחק הוא העולה ואם היו מגיעים להר המוריה והיה רואה יצחק שאין שה כאשר שאל "ואיה השה לעולה" היה מבין שהוא העולה ורק אז היה אברהם מתחיל לבקע עצים היה יצחק ממתין הרבה זמן ממתי שידע שהוא העולה עד שהיה נשחט והיה לו בזה עינוי דין ואיתא בגמ' סנהדרין (לה) שאסור.

לכן בקע אברהם עצים במקומו וכשראה כך יצחק חשב שהולכים להעלות קרבן ואת השה יקחו בהר המוריה שלא להטריחו כל הדרך וכאשר יגיעו לשם יראה יצחק שאין שה אלא הוא העולה ולא יהיה לו עינוי דין שלא יצטרך להמתין עד שיבקע אברהם עצים כי מיד יהיו העצים מוכנים.

ועפ"ז יש לפרש אף בקריעת ים סוף שיכל הקב"ה לבקוע לבני את הים מעט מעט לפי התקדמות הליכתם אלא שא"כ היה לישראל כעין עינוי דין שיחששו בכל רגע שבפסיעה הבאה שלהם יהיו במים שיפסיק הים להיקרע לכן בקע הקב"ה את הים בבת אחת.

ואתי שפיר דהיה זה מידה כנגד מידה שבזכות שאברהם בקע עצי עולה במקומו כדי שלא יהיה ליצחק עינוי דין כך הקב"ה בקע לבניו את הים בבת אחת שלא יהיה לישראל עינוי דין.

מהרי"ל דיסקין

הטעם שהטמין אברהם את המאכלת

ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה (כב ז) יש להקשות מדוע יצחק הזכיר רק "הנה האש והעצים" ולא הזכיר נמי ו"איה המאכלת".

ויש ליישב ע"פ מאי דאיתא בפתחי תשובה (יו"ד סי' ל"ו סקי"ד) שהשוחט לא יראה לבהמה ועוף כיצד שוחט בהמה ועוף אחרים משום צער בעלי חיים או משום חשש צימוק הריאה כלו' שע"י שהבהמה רואה זאת מפחדת ומצטמקת הריאה שלה, וה"ה א"כ שלא יראה לבהמה הסכין שחיטה מטעמים אלו.

וכאן ראה יצחק שאברהם מניח עליו האש והעצים ואילו את המאכלת מטמין אברהם בידו והבין יצחק שאברהם מטמין כדי שהבהמה לא תיראה המאכלת ויהיה לה צעב"ח או תצטמק ראיתה ושאל יצחק "הנה האש והעצים" גלויים שהם עלי ואילו המאכלת לא עלי אלא מוטמנת ומדוע צריך להטמין הרי "איה השה לעולה" שהוא אינו כאן וא"כ אי"צ לכסות המאכלת.

(א.ה.) ואפשר להוסיף שהטעם שאברהם הטמין משום שידע שיצחק הקרבן ולכן הטמין כדי שיצחק לא יראה אותה ויצטער או שמחמת הפחד תצטמק ריאתו ולא יהיה עולה תמימה).

מהרי"ל דיסקין

מנין הבין יצחק שרצה אברהם לשחוט שה ולא פר

הנה האש והעצים ואיה השה לעולה (כב ז) יש להקשות מנין ליצחק שרצה אברהם להקריב שה דוקא ששאלו ואיה השה דילמא רצה אברהם להקריב פר.

ויש ליישב שהרי אברהם הניח את העצים על יצחק כדכתיב קודם לכן "ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו" והרגיש יצחק מכובד העצים שאינם מספיקים לשריפת פר ומזה הבין שרצה אברהם לשחוט שה ולכן שלא ואיה השה.

כרם חמד

כיצד קיים אברהם הציווי "והעלהו"

ויעקוד את יצחק בנו כו' וישם אותו על המזבח וגו' (כב ט) יש להקשות מדוע קודם עקדו ורק אח"כ העלהו בעודו עקוד שזו פעולה קשה היה לו להעלותו למזבח ואז לעוקדו.

וי"ל דבגמ' שבת (צד) איתא דלכו"ע החי נושא את עצמו אבל אם הוא כפות אינו נושא את עצמו ובציווי הקב"ה לאברהם נאמר לו "והעלהו שם" כלו' שאברהם צריך לעשות את העלאתו מעצמו.

ולפי"ז מיושב שאם היה מעלהו תחילה ואח"כ עוקדו אי"ז חשוב שאברהם העלהו דהחי נושא את עצמו לכן הוצרך תחילה לקושרו דהוי כפות ואינו נושא את עצמו ואז להעלותו כך נמצא שקיים אברהם את הציווי של "והעלהו".

מהרי"ל דיסקין